

EDICIÓ: Grup de divulgació de la història de Fals, Associació Cultural i Recreativa de Fals
COL·LABORACIÓ: Ajuntament de Fonollosa, Cooperativa UMAC, Arxiu Comarcal de Manresa

ASSOCIACIÓ CULTURAL I RECREATIVA DE FALS
Carrer de les escoles, s/n
08259 Fals (Fonollosa)
Telèfon: 938368003

El contingut d'aquesta edició és de divulgació de la història local del poble de Fals. En cap cas es vol ferir la sensibilitat de ningú i, serà d'agrair que qualsevol errada o inexactitud en els escrits, sigui comunicada als redactors de Falchs.

L'Escola del Raval

L'escola del Molí de Boixeda no funcionava gaire bé; estava massificada i els mestres hi duraven poc. Entre mestre i mestre, de vegades l'escola passava mesos tancada. A més, els ravalencs tenien un altre motiu de queixa; l'escola quedava massa lluny de les cases i la mainada sovint es perdia pel camí. Alguns caps de casa del Raval van demanar a l'Ajuntament que fes gestions per aconseguir una segona escola pel poble. La petició no va ser ben acollida, perquè, al costat de les raons pressupostàries i administratives més evidents, se n'amagaven altres de caire polític. Els promotors de l'escola eren persones d'idees més aviat progressistes i d'esquerres, mentre que l'ajuntament estava dominat, com sempre, pels representants dels propietaris, que en general opinaven que l'escola era una institució que feia més nosa que servei. Si els fills dels parcers aprenien de lletra, al cap de quatre dies voldrien llegir el diari, i d'aquí a no pagar les parts només hi havia un pas, raonaven. La victòria de les esquerres a les eleccions municipals d'abril de 1931 i la proclamació de la república van canviar moltes coses d'un dia per l'altre. L'educació va passar a ser una prioritat dels nous governs de base popular.

La posada en marxa de la nova escola estava supeditada a la disponibilitat d'un local adient. Es va discutir el tema i Marcel·lí Grau, el Tinai, va proposar una solució. Estava disposat a fer obres d'ampliació a la sala de ball, de forma que la part vella pogués destinar-se al col·legi. Les obres de paleta les va fer Salvador Torras de cal Francisquet, i a més de l'aula, es va obrar un piset al capdamunt pel mestre. El local va ser llogat a l'ajuntament pel preu de 275 pessetes a l'any. Després de la guerra el lloguer es va pujar a 500 pessetes. El fuster Rafel Viladrich va cobrar 954 pessetes per 18 taules i 38 cadires.

L'escola va començar a funcionar el 1933 i el primer mestre va ser Lluís Ribrogent, natural de Vic, més conegut amb el sobrenom de "Nas de Moda". L'apel·latiu venia per

l'hàbit que tenia el senyor mestre d'aspirar rapè (un tabac en pols). Feia les classes en català i repartia clatellots a discreció, això sí, tenia un comportament exquisit amb les seves alumnes, especialment aquelles més grandetes, a qui asseia a la falda, i amb tota la paciència del món, els explicava algun problema d'aritmètica particularment difícils. S'hi va estar un parell de cursos i va ser substituït pel jove mestre valencià Lluís Lloret Valero, conegut amb el malnom "Picaclatells". Tots els seus ex alumnes coincideixen en l'apreciació que el senyor Lluís pegava molt, però que era bon mestre i ensenyava bé, dues circumstàncies que no eren pas excloents. Quan va esclatar la guerra, el Lluís Lloret per evitar ser mobilitzat va desertar i es va emboscar amb un grup de joves de Fals. El desembre del 1936, la C.E.N.U. va nomenar mestra sense sou a Anna Ribera Conde. Els veïns es van haver de fer càrrec de mantenir-la. Durant el conflicte civil, la Generalitat va destinar diverses mestres a l'escola del Raval. En general la seva estada va ser curta. Entre les poques que han quedat registrades en la memòria col·lectiva hi ha la Consuelo i la seva germana Pràxides. En aquests anys la canalla que assistia a escola era molt nombrosa, de manera que es va haver de desdoblar i habilitar una segona aula a cal Cisteller, la casa on hi tenia la seu el Sindicat.

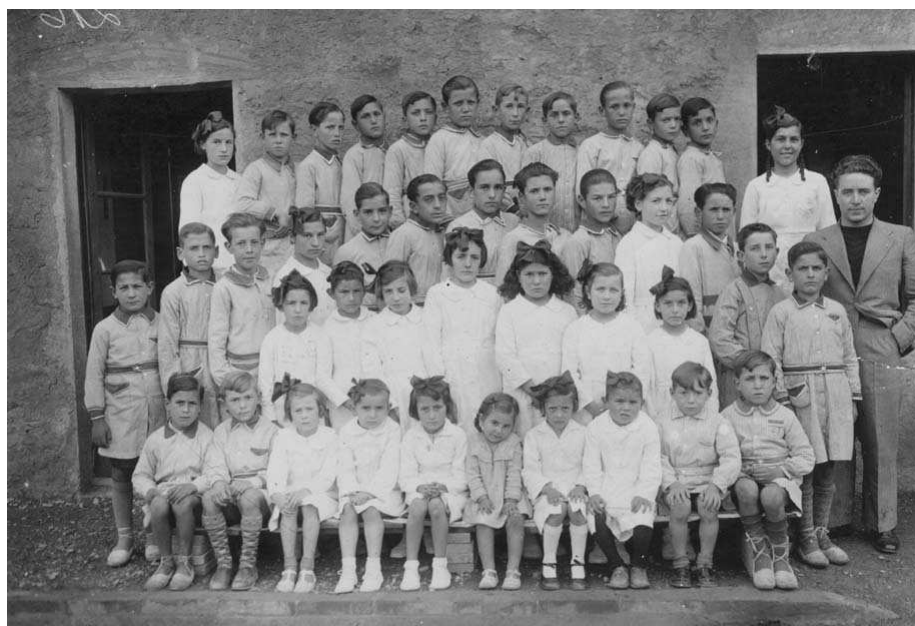
Acabada la guerra, va reincorporar-se el mestre Lluís Lloret. Aquest no havia estat depurat pel nou règim, com els va passar a tants milers, però d'una manera o altra no comptava amb la confiança política de l'Ajuntament, des d'on es van fer diverses gestions amb la inspecció d'ensenyament per tal de substituir-lo. El 28 de desembre de 1944 va ser cessat i va tornar al seu poble de procedència. Segons una estadística del curs 1942-43, assistien a l'escola 13 nens i 28 nenes, des de 6 fins a 14 anys. El 24 de febrer de 1945 va prendre possessió Josefa Capella Canals. S'explica que aquesta Pepita era una noia d'uns 20 anys, molt afavorida, i que les classes que feia de repàs els vespres eren molt concorregudes pel jovent del poble, àvid de cultura. La Pepita va deixar la plaça el 30 de setembre de 1946 i el seu lloc va ser ocupat per Dolors

Janer Ortiz. En l'inventari que es va fer llavors hi figura el mobiliari de l'escola, que estava format per 19 taules de dues places planes, 40 cadires, una taula "ministre" pel mestre, un armari gran, una estufa de llenya i sis bombetes elèctriques. De material didàctic hi havia una col·lecció de cossos geomètrics, 3 mesures de líquids de llauna, 17 tinters, un termòmetre, un compàs, un regle i un semicercle graduat de fusta, unes làmines d'història natural i de fisiologia, una esfera terrestre i diversos mapes. L'aula estava decorada amb tres quadres; la Puríssima Concepció, el Generalísimo i José Antonio Primo de Rivera. La biblioteca estava composta de 11 llibres, entre els quals hi havia La buena Juanita, de Calleja, Diálogos Escolares, de Luis Vives, Enciclopedia de 1er grado, de Ascarza, Análisis Gramatical, de Solana, i La Crisis de España, de Jose Elias Dolores Janer va cessar l'agost de 1948 i a finals de setembre va ser nomenada la interina Asunción Ribé Pañella per substituir-la. L'Asunción era de Corbera i vivia a dispesa a cal Tinai. Segons algunes opinions que hem pogut recollir, era una excel·lent professora, la llàstima va ser que només s'hi va estar un curs, sent traslladada a Sant Martí de Torruella. El febrer de 1949 va visitar l'escola l'inspector de la zona VIII, el senyor Rafael Pardo, i va poder constatar que la formació patriòtica i cultural era excel·lent. Hi havia 36 alumnes matriculats, dels quals n'assistien regularment a classe 30; 10 nens i 20 nenes. L'Inspector va fer la següent recomanació: *...con el fin de que la formación instrumental del idioma sea completa, recomendamos el empleo absoluto del castellano en la escuela, dejando el nativo para los juegos de los niños...* Veiem doncs, com a finals de la dècada dels 50, l'escola franquista s'estava humanitzant i ja tolerava que la canalla parlessin la llengua "nativa" al pati.

La següent mestra va ser la senyora Pura Blasa Navarro Bujanda, natural de Pamplona, i procedent de l'escola primària de Benasque. A finals de 1949 l'alcalde va trametre un informe a l'Inspecció sobre els diversos mestres del municipi. Sobre la Pura va dir: *Muy buena señora, modosa*

y piadosa. Conducta ejemplar. Está casada pero el pueblo cree saber que no vive bien con su marido, del cual no recibe visitas ni ella recibe. La población escolar que había aumentado notablemente el curso pasado con la señorita Ribé, ha disminuido considerablemente, lo cual todos lamentamos. No tengo sobre la misma informe profesional, pero creo que no posee grandes dotes... La veritat és que la Blasa va demanar el 1951 trasllat per reunir-se amb el seu marit José Obregon, que era un policia destinat a Barcelona, però li van denegar. Referent a les seves dotes pedagògiques, l'informe no anava desencaminat. La Blasa no intervenia massa a la classe, no pegava a la mainada, i deixava que els grans ensenyessin el que sabien als més petits, mentre ella pesava figures a la taula o s'entretenia fent mitja. Però era una persona molt integrada en el poble i molt apreciada pels veïns. Va aprendre català i era molt bona persona, sempre disposada a ajudar, ja fos posant injeccions als malalts o vetllant un difunt. El 1952 la matrícula de l'escola era de 15 nenes i 8 nens. El més gran, el Ramon Galobart Serra, tenia 11 anys, i els més petits, l'Angelina Grau, Jaume Giral i Maria Dolores Parcerisas en tenien 6. La Pura va deixar l'escola l'estiu de 1960 per anar a la de Sant Fruitós, i llavors va arribar una andalusa molt enèrgica que es deia Carmen López, que només s'hi va estar un curs. Després d'ella va venir la Victoria Onanúa, de Pamplona, que seria la darrera mestra de l'escola del Raval.

Les gestions que s'havien iniciat als anys 20 per tal d'aconseguir una escola moderna per Fals van donar finalment fruit, i a finals de 1961 es van poder inaugurar una escola nova que va substituir a la del Raval. L'Ajuntament va desllogar llavors el local de l'aula i el pis del mestre a Marcel·lí Grau, però aquest no va voler acceptar les claus, argumentant que durant els anys que hi havia hagut l'escola s'havien produït uns desperfectes que calia reparar, i a més, es devien lloguers endarrerits. Després d'unes negociacions, l'Ajuntament es va avenir a pagar al Tinai 3.700 pessetes, corresponents als lloguers endarrerits des l'any 1956 i 4.000 pessetes d'indemnització.

Grup d'escolars amb el mestre Lluís Lloret (1936)